

mozog az előttünk fekvő alkalmi kiadvány is, jóllehet épen a legnehezebb időkben került ki a sajtó alól.

GULYÁS PÁL.

Krücken, Oskar von u. Imre Parlagi. *Das geistige Ungarn. Biographisches Lexikon.* Wien u. Leipzig. É. n. Wilhelm Braumüller. 8-r. 2 köt. VII, 640; 2, 753 l.

JÁSZNIGI Sándor, aki Oskar v. Krücken álnév alatt egyike a magyar szépirodalom legfáradhatatlanabb német ismertetőinek, e munkájával, mely az 1918 február havában keltezett előszó tanúsága szerint a reánk nézve oly végzetessé vált világháború utolsó esztendejében, közvetlenül a gyászos összeroppanás előtt látott napvilágot, nagy szolgálatot tett a magyarországi kultúrának. Műve, mely vagy ötezer tudós, író, államférfiú, művész s egyéb közéleti szereplő rövidre fogott életrajzát s fontosabb műveinek jegyzékét tartalmazza, régi hiányt pótol. Hiszen a magyar nyelvben járatlan külföldinek az idegennyelvű lexikális művekben igen töredékesen helyet találó adatokon kívül, ma is a Bach-korszakbeli WURZBACH-féle lexikon volt az egyetlen informátora, amelyet az adatok bősége és megbízhatósága tekintetében KRÜCKEN műve ugyan távolról sem ér el, de amelyet az utolsó hatvan esztendőre nézve bőségesen kiegészít. Sőt bizonyos tekintetben a magyar kutatónak is segítségére van, mert hiszen művének kéziratát az előszó tanúsága szerint 1916 közepén zárta le s így a páratlan SZINNYEI-féle *Magyar írók* első köteteitől is egy negyedszázad választja el, úgy hogy sok oly életrajzot találhatunk meg benne, amely SZINNYEI munkálatában még nem foglalhatott helyet. Addig tehát, míg a *Magyar írók* pótsorozata meg nem jelenik s erre, sajnós, a mai áldatlan viszonyok közt igen kevés kilátás van, jobb híján a KRÜCKEN-PARLAGI-féle munkára vagyunk utalva, amely természetesen csak igen kis mértékben pótolhatja a *Magyar író*-kat egyrészt, mivel céljának megfelelően teljességre egyáltalán nem törekszik s másrészt, mivel a tárgyalt írókra nézve semminemű irodalmat sem sorol fel. Sőt a forrásmellőzésben a szerző annyira megy — s ezt már komoly hibának kell betudnunk —, hogy még az előszóban sem említi meg azokat a munkákat, amelyekből dolgozott, így a *Magyar író*-kat sem, amelyet pedig — gyakran még tévedéseiben is — alaposan kiaknázott. Sokat meritett továbbá Révai nagy lexikoná-ból is, melynek egyes cikkelyeire a német köntösben is könnyen ráismerünk s e cikkeket nem mindig egészítette ki a kézirat lezáratásának időpontjáig. Így pl. ÁLDÁSY Antal nála még mindig egyetemi magántanár.

A nyomtatott források mellett szerző valószínűleg kéziratos önéletrajzokat is felhasználta s ez úton több száz eddig teljesen ismeretlen életrajzzal gyarapította tudásunkat. Lexikográfiai szempontból ezek művének legértékesebb alkatrészei. Csak az a kár, hogy ezeket az önéletrajzokat nem mindig használta föl a kellő kritikával. Nem egy túlértékelő méltatás valószínűleg ilyen autobiográfiai forrásból fakadt. A méltatások egyébként is a mű legkevésbé sikerült részei s bátran elmaradhattak volna. Szerző sokkal helyesebben járt volna el, ha — a lexikonok természetének megfelelően — a tények tárgyilagos regisztrálására szorítkozik s az ekként megtakarított helyet az egyes írókra vonatkozó fontosabb irodalmi utalásokra fordítja.

Hogy az ilyen, az adatok ezreit magába záró munkát nem lehet hibátlan, ez szinte önként értendő. A munka természetével járó hibák minden kategóriájára idézhetnénk példákat. Így nem kimélték meg szerzőt a sajtóhiba gonosz manójának incselkedései sem. Ez csinált pl. KEMÉNY Simon *Balkon* c. kötetéből *Ballon*-t, GOMBOS-né MIKLÓSSY Ilonából GONDOS-nét, GYÖNGYÖSI *Charichia*-jából (sub voce RÉDEI Kornél) *Charichia*-t (kétszer is) s ez torzította el SEBESTYÉN Gyula *Adalékok a középkori énekmondók történetéhez* c. értekezés címében az énekmondókat énekmondákká, aminek tragikomikus következménye ez a címfordítás: *Beitr. zur Geschichte der Sangessagen des Mittelalters*.

Ugyancsak nem került el szerző a lexikográfusok egy másik gyakori hibáját sem s két címszó alatt is fölvette ugyanazt a személyiséget. Így: SCHWARZ Gusztáv és SZÁSZY-SCHWARZ Gusztáv, SUPPAN Vilmos és SZUPPÁN Vilmos ugyanaz a személy. RAJNER Ferencnek pedig igazság szerint RAJ Ferenc alatt kellene szerepelnie. ABDAY Asztrik Sándor vezetékeve viszont szerzőnk tolla alatt ABDAY-ASZTRI-ra torzult el stb. Arra is van példa, hogy a könyvcímét a szerző az előtte fekvő forrásban a címet megelőző mondatrészszel címmé rántja egybe. Így lett KUDORA Károly *Könyvtárban* c. művéből a nem létező *Az első magyar könyvtárban* c. munka. Nem mindennapi tájékoztatlanságra vall POLGÁR Iván életrajzának ez a kitétele: «Bekanntere Werke: Adatgyűjtés a M. Tud. Akadémia nagy szótára részére,» amin tudvalevően a szótárbizottság részére kicédulázott, feldolgozatlan, nyers anyag, nem pedig nyomtatásban megjelent munkát értendő. Hogy már a kézirat lezárásának időpontja előtt elhalt írók is sokszor élők gyanánt szerepelnek, arra is bőségesen akad példa. Ime néhány az *A* betűből: ÁDÁM Gerzson († 1906 aug. 17); ALAGHY Dezső († 1904 szept. 28); ALBRICH Károly

(† 1911 jan.); ALEXANDER Béla († 1916 jan. 15) stb. Hogy a tárgyalt szerzők «ismertebb» munkái sorából néha a külföld előtt legismertebb munkák maradtak ki, arra jó példa a RIEDL Frigyesnek szentelt cikk, melyben épen angol nyelvű irodalom történetét s a *Kultur der Gegenwart* számára írt német összefoglalását nem találjuk.

Mindez természetesen semmit sem von le a derék munka értékéből, mely érték a trianoni «béke» folytán egy új, a szerző által előre nem látott elemmel bővült: e két kötet szürke adatai minden csillogó frázisnál ékesszólóbban, mert megdönthetetlen tényekkel bizonyítják egyfelől a magyarság kulturális fölényét, másfelől azt az igazságot, hogy a magyar impérium alatt élt idegen nemzetiségek és fajok háborítatlanul kifejhették bármely téren a maguk szellemi képességeit s e nemzetiségek fiai maguknak akár itthon, akár a nagyvilágban olyan pozíciót teremthettek meg, aminőt minden egyéni rátermettségük dacára sem érhetek volna el, ha nem kerültek volna ki abból a nyugateurópai kultúrkörnyezetből, amelyet a magyarság a Kárpátoktól az Adriáig terjedő földrajzi egység keretében megteremtett s ezer éven át halált megvető hősiességgel fenntartott.

GULYÁS PÁL.

Grünstein Leo Dr.: *Minnelieder aus Österreich*. — Wien, 1921. E. Hölzel & Co. 8-r. 153 l. 16 színes melléklet. Ára?

E kötetke úgy tartalmánál, mint kiállításánál fogva megérdemli figyelmünket. A művészettörténet mezejéről előnyösen ismert szerző költői hajlamainak tett eleget, amikor a régi, középfelnémet nyelvű szerelmi líra egyik csoportjából kiválasztott költeményeket, kötött formában átültetett mai német nyelvre. Az osztrák terület volt a középkori «Minnesang» hazája s így az erről a vidékről származó énekek gyűjteménye lényegében a német líra fejlődésének a legérdekesebb részét tárja az olvasó elé. A kiválókatott költemények átültetésének elveit maga a szerző jelöli meg közelebbről az előszóban, mondván, hogy igyekezett az eredeti szöveget minél inkább tiszteletben tartani és épen ezért sem filologiai pontosságú, de szolgálai; sem a ma kedvelt módon teljesen szabad fordítást nem adott; hanem, hogy célja volt e kettő között lévő azon aranyos középúton haladni, amelyen a XII—XIII-ik század poézisének tükörképét, nem pedig annak legmodernebb parafrázisát adhatja. A filologus kívánságának meg azzal tesz eleget, hogy a kiadott énekek középfelnémet eredeti szövegét is közli pontos forrásutalással együtt, míg a függelékben a vonatkozó irodalom könyvészetét adja.